

Rezultati gospodarjenja z gozdovi v SR Sloveniji v dosedanjih letih srednjeročnega obdobja 1986–1990

Milan ŠINKO*

Izvešček

Šinko, M.: Rezultati gospodarjenja z gozdovi v SR Sloveniji v dosedanjih letih srednjeročnega obdobja 1986–1990. Gozdarski vestnik, št. 1/1990. V slovenščini s povzetkom v angleščini, cit. lit. 6.

Prispevek obravnava uresničevanje srednjeročnega plana SIS za gozdarstvo SR Slovenije za srednjeročno obdobje 1986–1990 v dosedanjih letih tega obdobja. Analizirani so posek in tržna proizvodnja gozdnih lesnih sortimentov, vlaganja na področju enostavne in razširjene gozdne reprodukcije ter vlaganja v gozdne ceste. Obravnavan je tudi ekonomski vidik vlaganj v gozdove predvsem v povezavi z viri sredstev in razmerjem do vrednosti blagovne proizvodnje. Zaradi neuresničevanja nekaterih osnovnih planskih postavk je vprašljivo reševanje razvojnih problemov.

Synopsis

Šinko, M.: The Results of Forest Managing in SR Slovenia in the Recent Years of the Middle-termed Period lasting 1986–1990. Gozdarski vestnik, No. 1/1990. In Slovene with a summary in English, lit. quot. 6.

The article deals with the exercising of the middle-termed plan of the self-managing community of interests for forestry of SR Slovenia for the middle-termed period from 1986–1990 in the recent years of this period. The yield produce and market production of forest timber assortments as well as investments in the field of simple and extended forest reproduction and forest road construction are analysed. The economic aspect of investments into forests is also dealt with, especially in connection with funds sources and the relation to the goods production value. The solving of some developmental problems grows questionable due to omitting of the exercising of some basic plan items.

1. UVOD

V srednjeročnem obdobju 1981–1985 je bilo po oceni sestavilcev plana za obdobje 1986–1990 doseženih in uveljavljenih nekaj pomembnih rezultatov pri gospodarjenju z gozdovi, k čemur naj bi bistveno prispevala tudi SIS za gozdarstvo SR Slovenije. Na podlagi tega mnenja je bil pripravljen tudi plan za srednjeročno obdobje 1986–1990, v katerem je zapisano, da se naj dosežena in uveljavljena praksa polno upošteva. Namen prispevka je ugotoviti, kako so bila predvidevanja uresničena in predstaviti rezultate pri gospodarjenju z gozdovi v dosedanjih letih srednjeročnega obdobja 1986–1990, ki vplivajo tudi na oblikovanje razvojnih možnosti gozdarstva v letih 1991–1995.

2. SEČNJA IN TRŽNA PROIZVODNJA GOZDNIH LESNIH SORTIMENTOV

Velikost poseka in blagovne proizvodnje gozdnih lesnih sortimentov sta bila kot eno temeljnih izhodišč za obdobje 1986–1990 določena na podlagi gozdnogospodarskih načrtov in potreb po lesu v predelavi lesa in na drugih področjih porabe lesa. Ob tem se je upoštevala kot pomemben cilj tudi uskladitev obsega poseka in blagovne proizvodnje gozdnih lesnih sortimentov z zmogljivostjo gozdov, in sicer tako, da bo stopnja pokritja planiranih potreb po lesu z domačo lesno surovino iz SR Slovenije v letu 1990 znašala 74 % (64 % z gozdnimi lesnimi sortimenti in 10 % z lesnimi odpadki v predelavi lesa).

Skupni planirani etat ni bil dosežen v nobenem planskem letu in tudi sečnja za leto 1989 ni planirana tako, da bi se približali tako povprečnim kot skupnim srednjeročnim količinam. Neizpolnjevanje plana je posledica manjše sečnje listavcev, po-

* M. Š., dipl. inž. gozd., Biotehniška fakulteta, VTOZD za gozdarstvo, 61000 Ljubljana, Večna pot 83, YU.

Preglednica 1. Primerjava sečnje v obdobju 1981–1985 in 1986–1990

(v 000 m³)

	Izvršena sečnja 1981–1985	Planirani etat 1986–1990	Izvršena sečnja			
			1986	1987	1988	Plan 1989
Skupaj	3470	3600	3501	3448	3433	3470
– iglavci	2040	2000	2049	2063	2045	1938
– listavci	1430	1600	1452	1385	1388	1532
Družbeni sektor	1539	1560	1569	1595	1603	1461
– iglavci	961	960	1030	1030	1013	903
– listavci	578	600	539	565	590	558
Zasebni sektor	1931	2040	1932	1853	1830	2009
– iglavci	1079	1040	1019	1033	1032	1035
– listavci	852	1000	913	820	798	974

Preglednica 2. Tržna proizvodnja lesa v obdobju 1981–1985 in 1986–1990

(povprečno na leto v 000 m³)

	Doseženo 1981–1985	Plan 1986–1990	Doseženo			
			1986	1987	1988	Plan 1989
Skupaj	2670	2500	2625	2586	2540	2385
– iglavci	1660	1540	1704	1714	1620	1476
– listavci	1010	960	921	872	920	909
Družbeni sektor	1478	1350	1424	1440	1412	1268
– iglavci	885	820	911	929	877	769
– listavci	593	530	513	511	535	499
Zasebni sektor	1192	1150	1201	1146	1128	1117
– iglavci	775	720	793	785	743	707
– listavci	417	430	408	361	385	410

seбно v zasebnem sektorju. Srednjeročni plan predvideva povečanje deleža listavcev na 45 % skupnega poseka v primerjavi z realizacijo v prejšnjem srednjeročnem obdobju (ko je bil delež listavcev samo 41-odstoten). Vendar delež listavcev v dosednji realizaciji obdobja 1986–1990 nikoli ni presegel 41 %, leta 1988 celo samo 40 %. Iglavci prevladujejo v družbenem sektorju (leta 1986 npr. 66 %), v zasebnem pa je razmerje med iglavci in listavci bolj uravnoteženo (l. 1986 53 % iglavcev in 47 % listavcev). Sečnja iglavcev v družbenih gozdovih je bila na meji zmogljivosti gozdov (posek znaša 95 % prirastka), sečnja listavcev v zasebnih gozdovih pa dosega približno 55 % prirastka.

Izpolnitev skupnega desetletnega etata, kot je predpisan v gozdnogospodarskih načrtih za obdobje 1981–1990, bi zahtevala v letu 1990 bistveno manjšo sečnjo v družbenih gozdovih (iglavcev 570.000 m³ in listavcev 523.000 m³) in znatno povečanje sečnje v zasebnem sektorju – predvsem listavcev (iglavci 1.131.000 m³ in listavci

1.415.000 m³). Seveda, če je bila sečnja v letu 1989 realizirana po planu.

Zaradi določene stopnje negotovosti ob pričakovanih sistemskih spremembah v gozdarstvu SR Slovenije in opravičenem pričakovanju, da okoliščine, ki so bile vzrok za dosedanje (ne)realizacijo sečnje (družbenoekonomske razmere: predvsem cene v zasebnem sektorju in organiziranost v širšem pomenu ter »naravne« danosti: umiranje gozdov), ne bodo bistveno spremenjene, je nerealno pričakovati izpolnitev predpisov desetletnih gozdnogospodarskih načrtov.

Stanje v sečnji lesa se le delno odraža tudi v proizvodnji za trg, saj so planirane količine dosežene in dosedaj celo presežene zaradi velike ponudbe iglavcev. Manj kot je planirano je predvsem listavcev iz zasebnih gozdov.

Pretežni dobavitelj lesa iz slovenskih gozdov ostaja družbeni sektor, ki je v letih od 1986 do 1988 dobavil od 54 % do 56 % vsega lesa. Veča se pomen družbenega sektorja v dobavah listavcev, saj je leta

Preglednica 3. Struktura tržne proizvodnje lesa

	(v % skupne tržne proizvodnje)				
	Plan 1990	1986	Doseženo 1987	1988	Plan 1989
Iglavci – skupaj	100	100	100	100	100
– les za mehansko predelavo	65	66	63	62	61
– les za vlaknine in plošče		22	23	22	
– tehnični les za druge namene	35	12	14	16	39
Listavci – skupaj	100	100	100	100	100
– les za mehansko predelavo	41	40	37	45	41
– les za vlaknine in plošče		26	26	30	
– tehnični les za druge namene	39	7	8	3	38
– drva	20	27	29	22	21

Preglednica 4. Poraba lesa za proizvodnjo plošč in vlaknin

	(v 000 m ³)								
	1986	Skupaj 1987	1988	Za plošče			Za vlaknine		
				1986	1987	1988	1986	1987	1988
Poraba lesa – skupaj	1657	1466	1578	691	595	695	966	871	883
– iglavci	999	919	913	262	253	264	737	666	649
– listavci	658	547	665	429	342	431	229	205	234
Izvor lesa									
– les iz gozdne proizvodnje									
– SR Slovenija	587	622	635	203	218	239	384	404	396
– druge republike	516	368	431	276	186	249	240	182	182
– uvoz	252	193	213	–	–	–	252	193	213
– ostanki iz mehanske predelave lesa	302	283	299	212	191	207	90	92	92
– iglavci	272	262	277	182	170	185	90	92	92
– listavci	30	21	22	30	21	22	–	–	–

1987 nanj odpadlo 59 % tržnega deleža listavcev. Vendar menimo, da je treba upoštevati tudi količine listavcev, ki so se iz zasebnega sektorja na drugačne načine prav tako pojavile na trgu.

Struktura tržne proizvodnje iglavcev kaže na zmanjšanje deleža lesa za mehansko predelavo, predvsem zaradi povečanja deleža tehničnega lesa za druge namene. Po letu 1986, ko je bil v poseku iglavcev velik delež poseka zaradi naravnih ujm (400.000 m³), pada delež lesa iglavcev za plošče in vlaknine, kar se kaže v nezmanjšanem uvozu lesa iz drugih republik in tujine.

3. LESNOBILANČNA RAZMERJA

Iz preglednice 4, ki prikazuje porabo lesa za proizvodnjo plošč in vlaknin, vidimo, da se sorazmerno veliki deleži (27–30 %) lesa iglavcev namenjenega mehanski predelavi pojavijo v proizvodnji plošč in vlaknin kot ostanki mehanske predelave, ostanki mehanske predelave listavcev pa le v višini okoli 3 %. Količina lesa za proizvodnjo

plošč in vlaknin se je v primerjavi s prejšnjimi srednjeročnimi obdobji ustalila in ne narašča več tako skokovito.

Cilj, da bi leta 1990 dosegli 74 % pokritje planiranih potreb po lesu, je bil dosežen že na samem začetku planskega obdobja (skupno 76 % v letu 1986). Z domačim lesom je zadovoljivo pokrita poraba lesa za mehansko predelavo, nezadovoljiva pa je oskrba predelave lesa v plošče in vlaknine s tanjšimi sortimenti listavcev. Plan za leto 1989 predvideva zmanjšanje stopnje pokritja (72 %).

4. VLAGANJA V GOZDOVE

4.1. Enostavna gozdnobiološka reprodukcija

Posamezni letni plani nege v srednjeročnem obdobju niso bili doseženi v nobenem sektorju. Odstopanja od plana sicer niso velika, vendar seštevanje primanjkljajev zbuja dvome o možnosti realizacije nekatere

Preglednica 5. Pokritje porabe lesa z lesom iz Slovenije

	% pokritja porabe lesa z lesom iz Slovenije			
	1986	1987	1988	plan 1989
Skupaj poraba lesa	76	80	78	72
– iglavci	84	88	86	82
– listavci	64	66	64	59
Les za mehansko predelavo – skupaj	91	89	89	95
– iglavci	100	99	98	99
– listavci	71	67	73	63
Les za vlaknine in plošče – skupaj	54	67	73	61
– iglavci	63	71	69	70
– listavci	40	46	46	46
Tehnični les za druge namene – skupaj	97	100	100	*
– iglavci	97	100	100	*
– listavci	100	100	100	*
Drva	100	100	100	100

Preglednica 6. Obseg enostavne gozdnobiološke reprodukcije

(povprečno letno v ha)

	Izvršeno 1981–1985	Plan 1986–1990	1986	Izvršeno 1987	1988	Plan 1989
Nega gozdov	22.278	26.000	23.654	24.564	24.204	24.890
– družbeni gozdovi	12.212	13.400	12.228	12.877	12.767	13.190
– zasebni gozdovi	10.066	12.600	11.426	11.687	11.437	11.700
Obnova gozdov	4.569	5.600	5.258	5.346	4.719	4.630
– družbeni gozdovi	2.287	2.800	2.299	2.361	2.324	2.050
– zasebni gozdovi	2.282	2.800	2.959	2.985	2.395	2.580

Preglednica 7. Obseg razširjene gozdnobiološke reprodukcije

(povprečno letno v ha)

	Izvršeno 1981–1985	Plan 1986–1990	1986	Izvršeno 1987	1988	Plan 1989
Melioracije gozdov	1775	4810	3726	2088	2700	3280
– neposredna premena	1039	860	1201	590	706	870
– družbeni gozdovi	354	270	507	254	265	340
– zasebni gozdovi	685	590	694	336	441	530
– posredna premena	736	3950	2525	1498	1994	2410
– družbeni gozdovi	260	1130	1153	777	984	1020
– zasebni gozdovi	476	2820	1372	721	1010	1390
Pogozdovanje	23	60	52	11	22	4
– družbeni gozdovi	12	25	37	6	17	3
– zasebni gozdovi	11	35	15	5	5	1
Vzdrževanje nasadov		7800	6243	4430	5458	5050
– družbeni gozdovi		2600	2800	1658	2189	1970
– zasebni gozdovi		5200	3443	2772	3269	3080

rih z gozdnogospodarskimi načrti predpisanih del. Zasebni sektor izstopa z velikim izostankom nege in relativno velikim obsegom obnove – še posebno v letih 1986 in 1987. Kot celota pa je sedanje srednje-ročno obdobje po količini uspešnejše kot predhodno (1981–1985).

4.2. Razširjena gozdnobiološka reprodukcija

V obdobju 1986–1990 je opazen predvsem velik obseg planirane posredne premene gozdov (skupno za 536 % več, kot je bilo izvršeno v predhodnem planskem obdobju). V zasebnih gozdovih je bilo planirano za 5,9-krat več posredne premene,

Preglednica 8. Odpiranje gozdov z gozdnimi cestami

	(v km)					
	Izvršeno 1981-1985	Plan 1986-1990	1986	Izvršeno 1987	1988	Plan 1989
Novogradnje gozdnih cest	440	256	226	169	164	140
- družbeni gozdovi	213	117	115	81	91	87
- zasebni gozdovi	227	139	111	88	73	53
Rekonstrukcije gozdnih cest		69	81	59	46	55
- družbeni gozdovi		36	45	34	30	28
- zasebni gozdovi		33	36	25	16	27
Novogradnje in rekonstrukcije gozdnih cest	440	325	307	228	210	195
- družbeni gozdovi	213	153	160	115	121	115
- zasebni gozdovi	227	172	147	113	89	80

Preglednica 9. Izvršenost plana

(dosežen % plana - povprečnega letnega obsega)

	1981-1985	Izvršeno 1986	1987	1988	Plan 1989
Gozdni lesni sortimenti	99	105	103	102	95
- iglavci	104	111	111	105	96
- listavci	94	96	91	96	95
Vlaganja v gozdove					
- obnova gozdov	123	94	95	84	83
- nega gozdov	109	91	94	93	96
- melioracija gozdov	56	77	43	56	68
- pogoždovanja	-	87	18	37	7
- gradnja gozdnih cest	113	94	70	64	49

letne realizacije pa niso nikoli presegle 50 % plana, kar kaže na nerealnost pri planiranju. Kljub neizpolnjevanju letnih planov pa bosta oba sektorja bistveno prekorčila z gozdnogospodarskimi načrti predpisani obseg posredne premene.

Realizacija neposredne premene po posameznih letih močno niha (po začetnem zagonu leta 1986). Z gozdnogospodarskimi načrti opredeljen obseg ne bo realiziran.

4.3. Gradnja gozdnih cest

Odpiranje gozdov z gozdnimi cestami je pogoj za izvajanje predvidenega poseka in drugih vlaganj v gozdove. Iz tabele 10 lahko ugotovimo, zakaj nekateri temeljni razvojni cilji niso in tudi ne bodo doseženi.

Gradnja gozdnih cest je močno zaostala za planiranim obsegom, glede na predhodno srednjeročno obdobje 1981-1985 pa sploh ni primerljiva. Težnja upadanja gradnje gozdnih cest je razvidna tudi iz plana za leto 1989. Težnja upadanja hitrosti odpiranja zasebnih gozdov (letni plan 1989

predvideva samo 38 % povprečne letne planirane količine za srednjeročno obdobje) bo predstavljala omejitveni dejavnik pri reševanju razvojnih problemov pri gospodarjenju s temi gozdovi.

4.4. Ekonomski vidiki vlaganj v gozdove

Srednjeročni plan 1986-1990 kot celovit cilj in splošna usmeritev navaja, da mora biti zagotovljen takšen obseg vlaganj v gozdove, ki ustreza planirani intenzivnosti izkoriščanja gozdov, saj naj bi bil od tega neposredno odvisen planirani obseg blagovne proizvodnje gozdnih lesnih sortimentov ustrezne debelinske in kakovostne strukture. Gibanja po posameznih letih kažejo, da splošna usmeritev ni bila upoštevana.

Iz preglednice 9 vidimo, da je fizični obseg vlaganj v gozdove odvisen od doseženih planiranih količin gozdnih lesnih sortimentov (predvsem iglavcev). S padanjem količine pridobljenih gozdnih lesnih sortimentov se vlaganja v gozdove zmanjšujejo bolj kot sorazmerno.

Preglednica 10. Viri sredstev za vsa vlaganja v gozdove

(% vrednosti blagovne proizvodnje)

	1986		1987		1988	
	v 000.000	%	v 000.000	%	v 000.000	%
Skupaj	12.087	23,8	24.176	22,6	65.118	20,4
Lastna sredstva GG (+ druge organizacije)	9.107	17,7	18.808	17,4	52.581	16,3
Združena sredstva porabnikov lesa	1.119	2,3	2.775	2,7	4.221	1,4
SIS za gozdarstvo	1.426	2,9	2.077	2	6.131	2
Kredit	255	0,5	218	0,2	270	0,1
Drugi viri	180	0,4	298	0,3	1.915	0,6

Preglednica 11. Vrednostni obseg vlaganj v gozdove

(v % vrednosti blagovne proizvodnje)

	1986		1987		1988	
	v 000.000 din	%	v 000.000 din	%	v 000.000 din	%
Biološka vlaganja – skupaj	6.091	12	13.248	12	33.673	10
– družbeni gozdovi	3.081		6.632		17.200	
– zasebni gozdovi	3.010		6.616		16.473	
– enostavna reprodukcija	4.588	9	10.916	10	26.346	8
– družbeni gozdovi	2.459		5.645		14.167	
– zasebni gozdovi	2.129		5.271		12.179	
– razširjena reprodukcija	1.503	3	2.332	2	7.327	2
– družbeni gozdovi	622		987		3.033	
– zasebni gozdovi	881		1.345		4.294	
Vlaganja v gozdne ceste	3.228	6,4	4.971	5	14.193	4
– družbeni gozdovi	1.708		2.725		6.898	
– zasebni gozdovi	1.520		2.246		7.295	
Ostala poraba sredstev za gozdno- biološko reprodukcijo	2.767	5,4	5.957	5,6	18.253	5
– družbeni gozdovi	1.214		2.742		7.951	
– zasebni gozdovi	1.553		3.215		10.302	

Razlog za manjša vlaganja v gozdove v vseh oblikah je predvsem v zmanjševanju deleža sredstev za vlaganja v gozdove od vrednosti blagovne proizvodnje. Ker je to zmanjšanje posledica določenih vzrokov (cene, planiranje), bi morali razmere po posameznih letih natančneje analizirati. Od leta 1986, ko je delež znašal 23,8 %, je do leta 1988 padel na 20,4 %. Zmanjšala so se lastna sredstva gozdnogospodarskih organizacij in sredstva porabnikov lesa. Ostali viri so bili tako kot v prejšnjih letih manj pomembni.

Gozdnogospodarske organizacije z lastnimi sredstvi niso mogle pokriti izpada priliva združenih sredstev porabnikov lesa, ki so za vlaganja prispevali samo še 1,4 % vrednosti blagovne proizvodnje. Za približno 30 % so se zmanjšala tudi sredstva SIS za

gozdarstvo, pa še ta so se porabila predvsem za financiranje nalog, ki so posebnega družbenega pomena na kraškem območju. Krediti in drugi viri pa za vlaganja v gozdove niso bili pomembni viri.

Vrednostni obseg vlaganj v gozdove se je izraženo v denarju sicer povečeval, delež sredstev za vlaganja od vrednosti blagovne proizvodnje pa je vztrajno padal. Najbolj so se zmanjšali deleži blagovne proizvodnje za biološka vlaganja (z 12 % na 10,5 %) in gradnjo gozdnih cest (s 6,4 % na 4,4 %).

5. SKLEPNA OCENA

Ne glede na splošne želje (zaradi lesa) se obseg sečnje v slovenskih gozdovih zmanjšuje oziroma ostaja enak. Izjema je družbeni sektor, ker so gozdna gospodar-

stva očitno iz povsem ekonomskih razlogov prisiljena celo prekoračevati etat. Povečanje etata iglavcev je že deloma posledica umiranja gozdov.

Tržna proizvodnja gozdnih lesnih sortimentov se prav tako zmanjšuje. Struktura se ne bistveno spreminja. Pokritje porabe lesa v Sloveniji z lesom iz slovenskih gozdov je visoko in nad planskimi predvidevanji.

Vlaganja v gozdove v enostavno reprodukcijo so v skladu s planom, zaostaja pa razširjena reprodukcija v glavnem zaradi pomanjkanja sredstev. Bistveno so se zmanjšala vlaganja v izgradnjo gozdnih cest.

Vrednostni obseg vlaganj v gozdove se realno zmanjšuje. Delež sredstev za vlaganja v gozdove, izražen v % od vrednosti tržne proizvodnje, je upadel, kar je posledica povečanih proizvodnih stroškov v izkoriščanju gozdov v letih 1987 in 1988 in izpada sredstev porabnikov lesa ter manjšega združevanja sredstev na ravni republike.

THE RESULTS OF FOREST MANAGING IN SR SLOVENIA IN THE RECENT YEARS OF THE MIDDLE-TERMED PERIOD LASTING FROM 1986-1990

Summary

The felling extent in SR Slovenia decreases or it is in the process of stagnation. The exception is the sector of socially owned forests, where forest enterprises are even forced not to observe the annual cut out of economic reasons. The increase of the annual cut in coniferous trees is partly the consequence of the dying back of forests.

Market production of forest timber assortments is in decrease as well. The structure is not changing essentially. Timber demands in Slovenia are covered by wood from Slovene forests to a high degree, higher than it was planned.

The scope of investing in forests as regards the simple reproduction (regeneration, tending, protection) meets the plan yet the extended reproduction (ameliorations, plantation maintenance) lags behind. The main reason is insufficient funds. An essential decrease can be established in the investments into forest road construction.

The real value extent of investing into forests has become smaller. The funds share intended for investing into forests and expressed as a percentage of the market production value is lower, which is the consequence of greater production costs in forest exploitation in the period from 1987 to 1988 and the loss of consumer funds as well as less financial means provided by the republic.

VIRI

1. Srednjeročni plan samoupravne interesne skupnosti za gozdarstvo za obdobje 1986-1990, SIS za gozdarstvo SRS, Ljubljana 1986.
2. Plan SIS za gozdarstvo SRS za leto 1989, Ljubljana 1989.
3. Poročilo o uresničevanju samoupravnega sporazuma o temeljih plana SIS za gozdarstvo SR Slovenije za obdobje 1981-1985 v letu 1985 in za celotno plansko obdobje 1981-1985, Ljubljana 1986.
4. Poročila SIS za gozdarstvo Slovenije o uresničevanju samoupravnega sporazuma o temeljih plana SIS za gozdarstvo za obdobje 1986-1990 v letih 1986, 1987, 1988.
5. Statistični letopis SR Slovenije 1988, Zavod SRS za statistiko, Ljubljana 1988.
6. Zaključno poročilo o območnih gozdnogospodarskih načrtih v Sloveniji, Ljubljana 1986.